

ne sudjeluju pri zajedničkom moljenju. Osobito bi trebalo paziti na stanku pri asterisku.

Egzercitatori su mogli opaziti, da se njihovi slušači znaju interesirati za materijal iz njihovih ekshorti, koji bi se mogao zgodno upotrijebiti u propovijedima. Mogli su opaziti, da neki i bilježe pojedine stvari za vrijeme samih ekshorti. Ovo posljednje ja ne bih dozvolio, jer sigurno umanjuje mogućnost pune sabranosti i pune pažnje na ono, o čemu se govori. A jer preveliko interesiranje za propovjednički materijal u vezi s egzercicijama duhovnoj obnovi onih, koji duhovne vježbe obavljaju, više škodi negoli koristi, a s druge je strane i egzercitatorima dobro poznato, da kleru iz pastve s pravom nikad dosta zgodnih primjera za propovijedanje, zato bi mogli ovim zahtjevima lako doskočiti naši dragi egzercitatori tako, da zgodne primjere posebno pismeno obrade i još prije egzercicija dadnu umnožiti, pa da to, uz odgovarajuću novčanu odštetu, onda stave na dispoziciju egzercitandima. Svaki bi rado platio odgovarajući novac i bio zahvalan patru, a sabranost za vrijeme egzercicija ne bi trpjela.

Tu valja napomenuti, da bi tako egzercitatori pridonijeli lijep prilog za bolje propovijedanje. Primjeri izneseni u ekshortama za vrijeme duhovnih vježbi, u atmosferi šutnje, djelovali su snažno na same svećenike, pa će i oni u svojim propovijedima takve primjere snažnije iznijeti, negoli one, do kojih su došli izvan duhovnih vježbi. Kad ćemo unaprijed znati, da ćemo dobiti primjere, iznesene u ekshortama za vrijeme duh. vježbi, ne ćemo dolaziti u napast, da za vrijeme ekshorti ili poslije njih u svojim sobama bilježimo ono, što nije važno za naš osobni duhovni život, već korisno za našu pastoralnu praksu.

Zna se stavljati pitanje: Šta je bolje: Da li, da vrijeme određeno za razmatranje uglavnom ispuni egzercitator ili pak, da se ostavi dovoljno vremena egzercitandima. Sigurno bi bilo idealno, da ostane što više vremena za samostalno razmišljanje egzercitanda. Ali, kad o svemu promislimo, kad sve uzmemo u obzir, mislim da je ipak najbolje, da najviše vremena ispuni onaj, koji daje duhovne vježbe; ali baš zato da onda i govori dosta polagano i jednostavno, a snažno — da tako vrši ulogu dobre mamice, koja stavlja u usta svome djetetu već prožvakanu hranu. Ukoliko pak želi — a kako to ne će željeti?! — da njegovi slušači i nakon ekshorte ulože što više vlastitog truda, neka mu razdioba materijala u ekshortama i uopće obradba ekshorti bude takva, da se lako pamti. Ako slušači slabo pamte, ako nakon ekshorte ne nalaze materijala za vlastitu obradbu, iako su pažljivo pratili razlaganje, to je sigurno najčešće znak, da egzercitator nije imao uspješnu metodu. Vrlo bi dobro došla i kratka rekapitulacija nakon svake ekshorte.

F. KRALIK

ŠTO MNOGI NE ZNAJU

Svijećnica 1961. u Rimu. U velikoj dvorani Konzistorija dugi red prelata predao je papi Ivanu divno ukrašene svijeće. Tada zazvoniše u podne zvona sv. Petra andeoski pozdrav. Nakon mo-

litve progovori papa: »Odlučili smo, da otvorimo 2. Vatikanski Sabor 11. listopada sljedeće godine. Ovaj smo datum namjerno izabrali, jer nas veže s velikim Efeškim Saborom. Kasnije on još najavi, da će jednu od primljenih svijeća poslati u Efez.

Efez obuhvaća površinu od 59 kvadratnih km. grčkih i rimskih ruševina i leži na turskoj obali Egeje. Poslije više stoljeća zaboravi danas ga opet posjećuju tisuće hodočasnika. Oni hoće prije svega da vide grob sv. Ivana Evanđeliste, kuću, gdje je navodno Majka Božja provela posljednje godine svoga života, i crkvu, u kojoj je držan 3. Opći Sabor.

U starini je Efez bio jedan od najljepših gradova rimskog svjetskog carstva, glavni grad Male Azije. U njemu se nalazio prekrasni hram Artemide (Dijane), jedno od 7 svjetskih čudesa, a bio je i glava onih sedam crkava, na koje se obraća sv. Ivan u svom Otkrivenju. Sv. Pavao, koji upravlja jedno pismo Efežanima, proveo je tri godine u njihovom gradu, najdulje vrijeme, koje je igdje proboravio na svojim misijskim putovanjima. Jedna od najizrazitijih ruševina u Efezu je veliki rimski amfiteatar sa svojih 24.000 sjedala, gdje je pobuna srebrnara silom prekinula apostolovu propovijed i čudesa, kako nam to opisuju Djela Apostolska.

Ali prije svega bio je Efez za prve kršćane grad sv. Ivana, Isusova ljubimca, koji se je imao brinuti za Majku Božju. Ivan je jedan od ono malo apostola, čiji nam je poznat kasniji život i grob. Predaja ide u neprekinutoj liniji sve do sv. Polikarpa, prvoga biskupa Smirne (umro je 156. p. Kr. mučeničkom smrću), koji je osobno poznavao sv. Ivana i od njega je bio posvećen za biskupa. Prema sv. Ireneju, koji je bio učenik sv. Polikarpa i umro 200. god. kao mučenik, vratio se je Evanđelista u Efez iz progonstva sa blizog otoka Patmosa, gdje je navodno radio kao rob u rimskim rudnicima. Ondje je nastala i njegova proročanska knjiga Otkrivenje.

Ivan je umro oko 100. god. u Efezu kao posljednji od dvanaest apostola za vrijeme Trajana. Mnogi biblicisti misle, da je on ondje napisao svoje evanđelje pod kraj života.

Kroz duge stotine godina bio je njegov grob cilj hodočašća. Prvotni grobni spomenik na ovom mjestu bio je jednostavni baldahin, koji su nosila četiri stupa, kako nam to opisuju hodočasnici onoga vremena, a to su otkrili i arheolozi g. 1926. Uski ulaz vodio je u podzemnu kriptu, gdje je bio svetac ukopan.

Ovaj je spomenik još stajao g. 431. kad se je bio sastao Efeški Koncil u gradu. U svojoj poruci na sabrane biskupe potiče ih papa Celestin, da budu svijesni »one ljubavi, u kojoj moramo živjeti po nauci sv. Ivana Apostola, čije relikvije vi pred sobom imate i štujete.«

U 6. stoljeću dao je car Justinijan podignuti veličanstvenu baziliku nad grobom Evanđeliste. Sa svojom duljinom od 120 m, sa svojih 6 velikih kupola, koje su se dizale u visinu oko 30 m i bile nakićene mozaicima, bila je ta crkva nalik na onu sv. Marka u Mlecima. Veći dio mramora, koji je bio upotrebljen za njezinu gradnju, bio je vjerojatno uzet iz ruševina poganskoga Dijanina hrama. Ovaj su hram, »svjetsko čudo«, razorili Goti g. 263.

Prvotni nadgrobni spomenik, četiri stupa, na kojima je počivao baldahin, bio je sačuvan u novoj bazilici. Platforma nad gro-

bom apostola bila je okružena stepenicama od jasnocrvenoga mramora, koji je vjerojatno potjecao sa otoka Patmosa.

Kad je islam u Srednjem vijeku osvojio Malu Aziju, pao je Efez u ruke Turaka. Crkva sv. Ivana upotrebljavana je neko vrijeme kao džamija (nađeni su ostatci munare u dvorištu), a onda je služila kao tržište (u ruševinama su našli mnogo krhotina turske lončarske robe). Napokon ju je razorio požar i potres.

Tokom slijedećih stoljeća građevina je postepeno propadala i tonula, pa kad je grad konačno napušten, zaboravljen je bio potpuno na njezin položaj sve do prvog svjetskog rata.

Opet otkriveno svetište bilo je do g. 1955. vrlo malo poznato kršćanskom svijetu, premda je ondje austrijski Arheološki Institut vršio opsežna iskopavanja. Između propalih zidova i stupova pasle su koze. A grob Isusova ljubimca-apostola bio je samo još jedna otvorena rupa u tlu, koja je vodila u kriptu.

G. 1955. pohodio je Tursku George B. Quatman, predsjednik Telefonskog Društva iz Lime u Ohio USA i odlučio je, da će opet obnoviti svetište sv. Ivana. On se osobno pobrinuo za njegovo uzdržavanje i osiguranje. Slijedeće godine osnovao je Američko Društvo za Efez sa sjedištem u Limi i započeo je sabiranje novca za ovo djelo. Katolici, protestanti i Židovi slali su mu darove, većinom manje svote, a šalju još i danas. Citav iznos za poduhvat cijeni se na 6 milijuna Maraka. Trebat će najmanje još 5 godina, dok se to sakupi.

Duhovni vođa te organizacije je nadbiskup Smirne i apostolski vikar za Malu Aziju, Giuseppe Descuffi, koji je rođen u Turskoj i direktni je crkveni nasljednik sv. Ivana u jednoj od sedam crkava Otkrivenja, koja je ostala sve do naših dana kao živa nadbiskupija. Smirna, turski Izmir, leži 75 km sjeverno od efeških ruševina.

Obnavljanje bazilike započeto je g. 1957. pod nadzorom pok. profesora Franje Miltner, upravitelja Austrijskog Arheološkog Instituta. Zatim su radovi nastavljeni pod nadzorom jednog Tehničkog Komiteta od članova turskog Ureda za starine, Austrijskog Arheološkog Instituta i Quatmanova Društva.

Quatman planira, da opet sagradi i katedralu sv. Marije Bogorodice, koja se nalazi u ruševinama. U njoj su g. 431. držane sjednice Efeškog Koncila, na kojem je sudjelovalo oko 200 biskupa. Kao glavni rezultat ovoga Koncila bila je ponovo potvrđena nauka o božanskoj i ljudskoj naravi u jednoj osobi Isusa Krista. Bilo je također objašnjeno kao sastavni dio dogme i božansko Materinstvo Marijino kao »Theotokos«, Bogorodice.

G. 1935. poduzeo je papa Ivan, ondašnji Msgr. Angelo Roncalli, Apost. Delegat u Bugarskoj, povodom 1500 godišnjice Koncila u Efezu, hodočašće k ruševinama ove crkve sv. Marije Theotokos.

Sv. Marija Theotokos je nastarija crkva Majke Božje na svijetu. Jer u ono vrijeme nije bio ni običaj ni dozvoljeno posvećivati crkve svetima, osim na mjestima, koja su bila posvećena njihovim boravkom ili smrću, zaključuju neki historičari, pa postojanje ove crkve potvrđuje staru kršćansku predaju, prema kojoj je Majka Božja poslije Isusova uzašašća pratila sv. Ivana u Efez.